

УДК 330.332

КОНЦЕПЦІЯ ВПЛИВУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

О.А. Сиворог

Національний технічний університет України «КПІ», Київ, Україна

Зумовлена зростаючими темпами науково-технічного прогресу інтелектуальний капітал набуває все більшого значення в економічній діяльності підприємств. Так, у західній економічній системі сфера послуг відіграє чільну роль, а в промисловості на перший план виходять наукоємні галузі. Цьому процесу супроводжує збільшення підприємствами обсягів фінансування інноваційної діяльності.

В Україні в умовах поступової стабілізації економіки і зростання економічної активності необхідність у технологічних та управлінських інноваціях в промисловості також стає нагальною. Можливість лідирувати в ціні внаслідок більш низької собівартості дозволяє вітчизняним підприємствам конкурувати з товарами зарубіжних виробників за багатьма товарними позиціями. Однак завоювання ринку пов'язане не тільки з ціною перевагою, але і з умілою управлінською діяльністю, здатною впливати на переваги вітчизняних покупців на користь вітчизняних товарів. У цьому процесі важливу роль відіграє інтелектуальний капітал, надаючи підприємству конкурентні переваги. Він втілений у знаннях і способах ведення діяльності, спрямованої на завоювання ринку і досягнення найбільшого прибутку. При цьому прибуток підприємств безпосередньо залежить від ефективності системи управління власним інтелектуальним капіталом.

Ця область є новою для вітчизняних підприємств, тому вони, найчастіше стикаються з проблемами в області функціонування інтелектуальних ресурсів підприємства і недостатньою обізнаністю щодо механізмів управління інтелектуальним капіталом. Таким чином, актуальним завданням стає моделювання інноваційного розвитку, підвищення ефективності функціонування підприємства. Вирішення цього завдання полягає у розробці концепції моделювання впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства, заснованої на використанні економіко-математичних моделей в управлінні інноваційною діяльністю. Це й обумовило актуальність теми і напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У вітчизняних дослідженнях окремі аспекти проблеми інтелектуального капіталу підприємств розкрито у дослідженнях: О. Кендюхова (2007), Л. Курило (2010), (2011), О. Стрижак (2004),

Сиворог О.А. Концепція впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства.

У статті запропоновано концепцію моделювання впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, вплив інтелектуального капіталу, інноваційний розвиток, стратегія інноваційного розвитку

Сиворог О.А. Концепция влияния интеллектуального капитала на инновационное развитие предприятия.

В статье предложена концепция моделирования влияния интеллектуального капитала на инновационное развитие предприятия.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, влияние интеллектуального капитала, инновационное развитие, стратегия инновационного развития

Sivorog O.A. Concept of impact of intellectual capital on the innovative development of enterprise.

In article were reviewed the concept of modeling the influence of intellectual capital on the development of innovative enterprises

Keywords: intellectual capital, the impact of intellectual capital, innovative development, strategy innovation

С. Хомич (2011) та інших. Зокрема, проблема впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства розкрита у роботах таких вітчизняних науковців, як: К. Бояринова, О. Брежнева, В. Лось, О. Оксанич, А. Соколовський, В. Шельдяєва та інші.

Серед зарубіжних авторів концепція інтелектуального капіталу найбільш повно відбита в роботах: К. Свейбі, П. Страссман, Т. Стюарт, П. Салліван, Л. Едвінссон, А. Брукінг, Д. Нортон, Е. Кеплан, Б. Холл, А. Харт, Дж. Найт, Дж. Стіглер, Р. Коуз, Х. Сент-Онж.

Автори визначають сутність, характеризують значимість інтелектуального капіталу в сучасних економічних умовах, дають способи оцінки його величини і стану, показують взаємозв'язок з іншими елементами в структурі підприємства. У деяких дослідженнях знаходять відображення також практичний досвід управління інтелектуальним капіталом.

Формулювання цілей статті

Метою дослідження є розробка концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства, яка містить комплекс економіко-математичних моделей та методів підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розробки концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства відповідно до економічного середовища, виділимо три основні блоки:

- 1) оцінка інтелектуального капіталу,
- 2) вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства,
- 3) моделювання розподілу економічної доданої вартості підприємства.

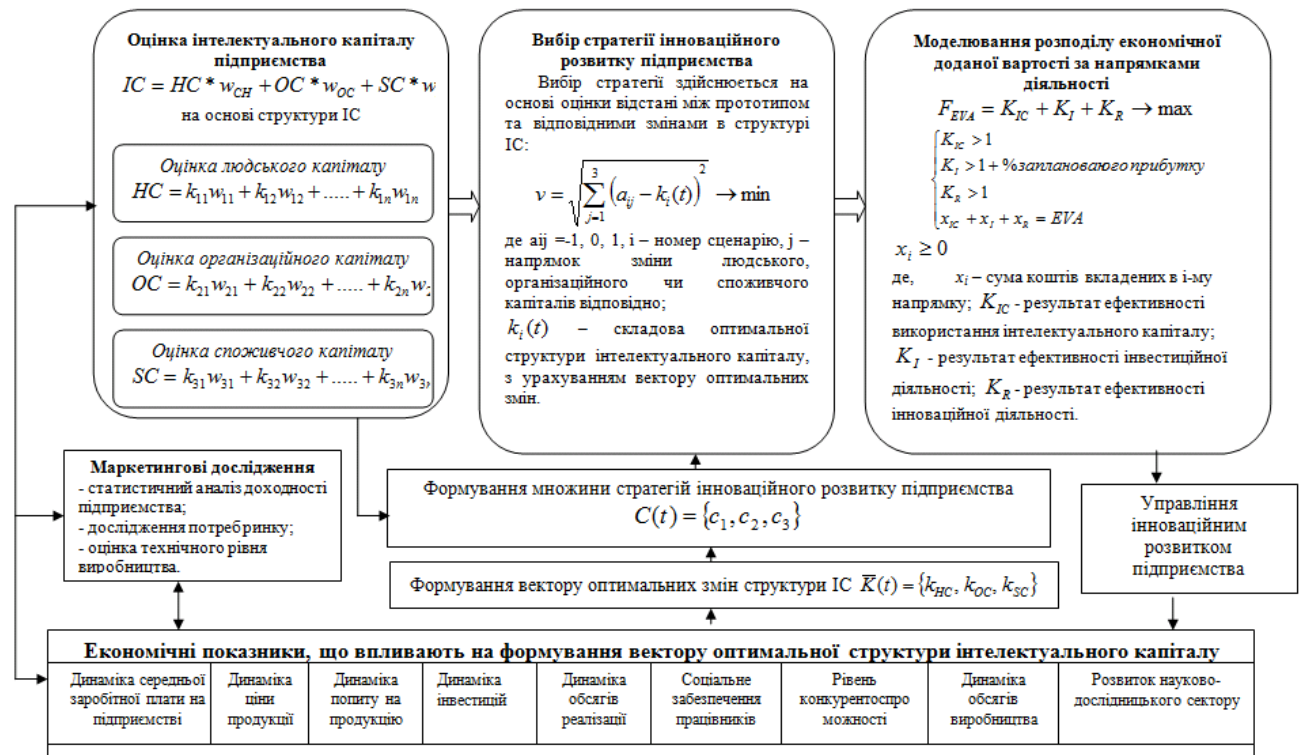


Рис. 1. Концепція впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства

Стратегія інноваційного розвитку забезпечується за допомогою трьох вищезазначених блоків, які є основою для створення концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства.

В основі структури концепції виділені наступні елементи:

- оцінка інтелектуального капіталу підприємства;
- вибір стратегії інноваційного розвитку підприємства;

- формування множин сценаріїв інноваційного розвитку;
- збір і аналіз показників, які впливають на формування стратегії інноваційного розвитку;
- формування оптимальних змін в структурі інтелектуального капіталу підприємства;
- досягнення оптимального прототипу інноваційного розвитку підприємства;
- управління інноваційним розвитком за допомогою розподілу економічної доданої вартості за напрямками діяльності;

- прийняття рішення щодо вибору стратегії інноваційного розвитку підприємства;
- блок маркетингових досліджень.

Стратегія інноваційного розвитку підприємства розглядається [1] як комплексна програма дій, яка визначає пріоритети майбутнього розвитку підприємства, його проблеми, головні цілі й розподіл ресурсів для їх досягнення, тобто це – довгостроковий плановий документ.

Основу інноваційної стратегії складають теорія життєвого циклу продукту, ринкова позиція підприємства і проведена нею науково-технічна політика. Розробка стратегії досить складний і тривалий процес, який враховує постійну переоцінку і періодичну перевірку обраних цілей аналізуючи при цьому стан середовища діяльності самого підприємства [2]. Найбільш визначальним та суттєвим рішенням при стратегічному плануванні є вибір мети діяльності підприємства. Тому потрібно чітко сформулювати та визначити цілі підприємства, що забезпечить напрямки та орієнтири визначення цілей на різних організаційних рівнях.

Цілі інноваційної стратегії визначають спрямованість діяльності підприємства в майбутньому [3]. Основною метою інноваційної стратегії є придбання нових технологій, для забезпечення конкурентоздатності продукції на ринку та збільшення за рахунок цього доданої вартості. При формулюванні цілей слід враховувати моменти: основний напрям діяльності; робочі принципи в зовнішньому середовищі (ставлення до споживачів, принципи торгівлі, налагодження ділових зв'язків); культуру підприємства, його традиції та робочий клімат.

У загальному вигляді метою інноваційної стратегії підприємства є поліпшення свого фінансового стану шляхом підвищення доданої вартості, за рахунок впровадження у виробничу діяльність нових технологій на основі власних наукових розробок чи купівлі ліцензій [4].

Стратегія інноваційного розвитку будь-якого підприємства визначається двома важливими складовими:

- обсягом і характером його ресурсів (кадровим потенціалом, обсягом фінансових ресурсів, портфелем патентів і ліцензій, якістю ринкової інформації), – наявним людським та організаційним капіталом підприємства;
- ринковою позицією і загальногосподарською стратегією (часткою ринку, ступенем доступу до джерел фінансів і сировини, рівень конкурентоспроможності і т.д.), – рівнем та структурою споживчого капіталу.

На основі результатів аналізу зовнішнього ринкового становища підприємства і його внутрішніх можливостей, підприємство обирає відповідну інноваційну стратегію – наступальну, оборонну, авангардну, імітаційну. Згідно з [5], до класифікації інноваційних стратегій підприємства включають ще традиційну, оппортуністську та залежну.

Наступальна стратегія характерна для підприємств, діяльність яких базується на принципах «підприємницької конкуренції» і які виводять на ринок принципово нову продукцію з новими споживчими якостями. Дана стратегія потребує високої кваліфікації та значної організаторської роботи. Вона властива малим інноваційним підприємствам, а також великим об'єднанням, корпораціям, що диверсифікують свою діяльність. Оборонна стратегія спрямована на підтримку існуючих конкурентних позицій підприємства на ринку. Цілі даної стратегії містяться у тому, щоб не відставати від конкурентів в галузі технологічного розвитку і при нагоді підвищувати технологічний рівень виробництва. Авангардну стратегію найчастіше використовують підприємства, що мають сильні технологічні і ринкові позиції. Вони зберігають свою репутацію і не прикладають багато зусиль для забезпечення достатнього попиту на пропоновані нові товари чи послуги. Майже всі підприємства в тією або іншою мірою застосовують імітаційну стратегію, копіюючи основні споживчі властивості нововведень малих інноваційних підприємств чи корпорацій – лідерів [5].

Традиційна стратегія прагне до підвищення якості існуючих продуктів, а не розробки нових. Якщо підприємство буде дотримуватися даної стратегії то в перспективі воно відстане від конкурентів за технологічними рівнем. Опортуністська стратегія потребує глибокого знання ринкової ситуації, високого технологічного рівня та адаптаційні здібності. Залежна стратегія спостерігається на малих підприємствах на яких крупні підприємства впроваджують новий продукт чи виробничий метод [5].

При розробці інноваційної стратегії підприємства важливу роль відіграють такі фактори як, обсяг та і характер його ресурсів, а саме: здібності, вміння та навички персоналу, тобто кадровий потенціал чи людський капітал підприємства; організаційна структура підприємства, об'єкти інтелектуальної власності, портфель патентів і ліцензій, якість ринкової інформації, або іншими словами організаційний капітал підприємства; також ринкова позиція підприємства, а саме: частка ринку, рівень конкурентоспроможності, взаємовідносини з клієнтами Все це є споживчим капіталом підприємства.

Тому в основі розробки інноваційної стратегії підприємства лежить наступне: визначення оптимальної структури інтелектуального капіталу підприємства, на основі аналізу економічних показників, які здійснюють вплив на складові інтелектуального капіталу (людський, організаційний та споживчий капітали) та управління його структурою з метою підвищення результатів виробничої діяльності підприємства.

Визначимо економічні показники, що здійснюють вплив на формування вектору оптимальних змін в структурі інтелектуального капіталу, на основі якого формується множина сценаріїв інноваційного розвитку підприємства. Відповідно до [6]

виділяються наступні економічні показники: динаміка середньої заробітної плати на підприємствах держави, рівень цін та попиту на продукцію окремої галузі, динаміка вартості підприємства та вартості капіталу, динаміка інвестицій, розвиток науково-дослідницького сектору на підприємствах окремої галузі, соціальне забезпечення працівників та нестабільність умов експорту окремих груп товарів. Дані агреговані показники вимірюються на галузевому рівні, отже їх можна використовувати для детального аналізу внутрішньогалузевої економічної ситуації і умов підприємницької діяльності в досліджуваній галузі.

З метою формування вектора оптимальних змін структури інтелектуального капіталу підприємства пропонується використовувати наведені економічні показники, також, відповідно до специфіки інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, пропонується ввести до моделі формування вектора оптимальних змін додаткові економічні показники такі як: динаміка середньої заробітної плати підприємств досліджуваної галузі, що дозволяє оцінити ефективність діючого управління на підприємстві та визначити найбільш привабливі підприємства для інвестування; динаміка обсягів виробництва продукції досліджуваної галузі, рівень попиту на продукцію, що виробляється в досліджуваній галузі, є необхідним економічним показником, який дозволяє розробити ефективну маркетингову стратегію, при цьому підприємство має можливість підвищувати ефективність власної виробничої діяльності за допомогою орієнтації виробництва на існуючі умови ринку; динаміка і

структура інвестицій в досліджувану галузь, дозволяє оцінити ризикованість ведення бізнесу, а також визначити потенціальних кредиторів для реалізації інвестиційних або інноваційних проєктів; динаміка інвестицій, для підвищення рівня конкурентоспроможності в досліджуваній галузі, підприємство визначає методи боротьби за частку ринку, а отже і необхідність розвитку інноваційної діяльності та впровадження інновацій або інвестування в інтелектуальний капітал; динаміка обсягів реалізації продукції в досліджуваній галузі визначає потенційні можливості розвитку та розширення виробництва, реформування інноваційно-інвестиційної політики, інвестицій в інтелектуальний капітал, впровадження інновацій.

Таким чином, ми проаналізували та виділили наступні фактори, що визначають вектор оптимальних змін у структурі інтелектуального капіталу: динаміка середньої заробітної плати, динаміка обсягів виробництва, рівень попиту та цін на продукцію, що виробляється підприємствами галузі, динаміка і структура інвестицій, конкурентоспроможність ринку.

Далі охарактеризуємо блоки, які запропоновано в концепції впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства (рис. 1): у блоці «оцінка інтелектуального капіталу» визначаються складові та структура інтелектуального капіталу на основі якої визначається його кількісне значення. Розглянемо більш детально структуру інтелектуального капіталу та його складових на рисунку 2.

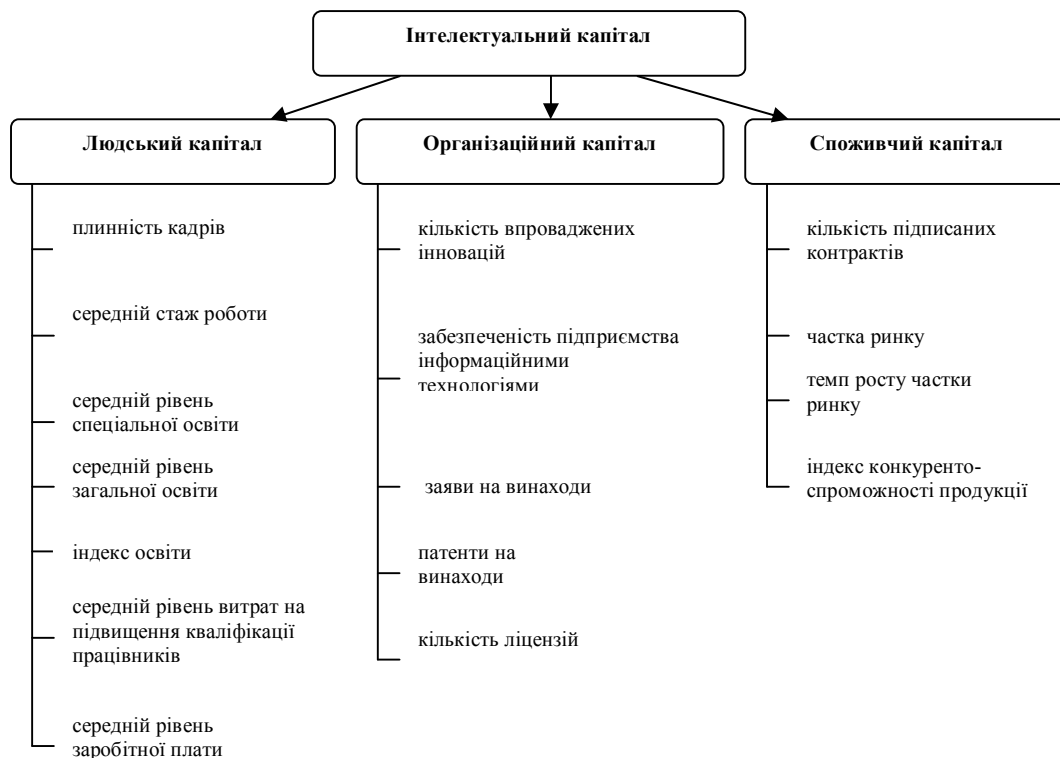


Рис. 2. Структура складових інтелектуального капіталу

У блоці «формування вектору оптимальної структури» на основі попередньо проведеного аналізу економічних факторів, які впливають на складові інтелектуального капіталу, формується вектор оптимальних змін його структури. На основі чого розробляється множина сценаріїв інноваційного розвитку підприємства і в блоці «вибір інноваційної стратегії» обирається та стратегія інноваційного розвитку, відстань до якої є мінімальною.

Блок «моделювання розподілу економічної доданої вартості», визначається поточне значення економічної доданої вартості відповідно до обраної стратегії інноваційного розвитку та розподіляється за напрямками діяльності. Блок маркетингових досліджень забезпечує необхідною статистичною інформацією економічну систему на будь-якій стадії моделювання. До завдань даного блоку відносяться: статистичний аналіз доходності підприємства, дослідження потреб ринку, оцінка технічного рівня виробництва.

Отже, детально розглянута концептуальна схема моделювання впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства включає дослідження та оцінку інтелектуального капіталу, методологію побудови сценаріїв інноваційного розвитку, моделювання розподілу економіч-

ної доданої вартості з метою активізації інноваційної діяльності підприємства.

Висновки

Інтелектуальний капітал – це система стійких інтелектуальних переваг підприємства (технологічних, організаційних тощо), забезпечених знаннями та досвідом його співробітників. Сьогодні інтелектуальний капітал набуває значення стратегічного фактора економічного розвитку. В зв'язку з чим виникає проблема кількісної оцінки впливу інтелектуального капіталу на розвиток підприємства.

Розроблено концепцію впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства. Концептуальна схема розроблена на основі методу оцінки інтелектуального капіталу та ґрунтується на принципах системного аналізу, синтезі структурно-функціональних етапів управління підприємством і використанні комплексу моделей управління інноваційними процесами досліджуваного об'єкта, що дозволяє підвищувати ефективність інноваційної діяльності підприємства. Концепція впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства дозволяє сформулювати ефективну стратегію інноваційного розвитку підприємства і забезпечує підвищення економічної доданої вартості.

Список літератури:

1. Lev B. Intangibles: Management, Measurement and Reporting. – Brookings Institution. – Washington, 2002. – p. 173.
2. Курило Л.І. Людський капітал як чинник формування інтелектуального капіталу та економічного розвитку // Економіка АПК. – 2010. – № 9.
3. Лось Віта Олексіївна. Моделювання впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства : Дис... канд. економічних наук (08.00.11), 2009.
4. Лукичева Л. И. Управление интеллектуальным капиталом: Учеб. пособ. для вузов / Л.И. Лукичева. – М. : Омега-Л, 2007. – 552 с.
5. Оптимизационные модели распределения инвестиций на предприятия по видам деятельности / С.А. Барлаков, О.Н. Бакунец, И.В. Гуреева та ін. – М. : ИПУ РАН, 2002. – 68 с.
6. Порохня В.М. Моделювання людського потенціалу держави: Монографія / В.М. Порохня. – Запоріжжя : КПУ. – 2008. – 192 с.

Надано до редакції 22.11.12
Сиворог Оксана Анатоліївна/ Oksana A. Syvorog
oxana1909@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Концепція впливу інтелектуального капіталу на інноваційний розвиток підприємства [Електронний ресурс] / О.А. Сиворог // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 3-4 (4-5). – С. 124-128. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2012/n4-5.html>